

PALEOGRAFIA I DIPLOMÀTICA

MARC MOLIST CORCHERO
3ER CURS D'HISTÒRIA
ANNA ISABEL SERRA MASDEU
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

He decidit agafar tres actes/ ordenacions consecutives del llibre *Llibre medià del comú lloch de La Garriga*, ja que alternen un text i llistat de noms dels diferents jurats i consellers, per això he decidit agafar-ne tres, perquè amb una sola em semblava molt breu. A part també ho vaig decidir així perquè em semblava interessant agafar-ne tres de consecutives per si hi havia qualsevol fil de connexió entre les tres, ja que es centren en l'església de Sant Esteve de La Garriga.

Els diferents apartats del treball els faré en base als tres documents, interrelacionant-los entre sí, ja que si hagués de fer els mateixos apartats per cada document es repetirien moltes coses.

Bé començant pel primer apartat, la data, el *Llibre medià del comú lloch de La Garriga* abraça una cronologia que va des de l'any 1648 fins el 1713, i més en concret, les tres actes que he agafat jo es centren en l'any 1688, en tres dies diferents: 10 de maig, 23 de maig i 20 de juny de 1688.

En referència a la signatura sistemàtica, aquest document el trobem dins el Fons de l'Arxiu Històric Municipal de La Garriga, a la Plaça de l'església nº 1. El codi del catàleg correspon al número 45 d'unitat d'instal·lació.

Relatiu al tipus de document, podríem dir que són unes actes o ordenacions del Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga, que fa referència a l'església del poble.

La matèria del document podríem definir-la com que són unes disposicions econòmiques a l'església de Sant Esteve de La Garriga, en què més endavant veurem, tracten de diferents temes, però amb un denominador comú que és l'economia i els diners en diferents àmbits.

La primera de les tres actes (10 de maig de 1688) que he triat pel treball ens parla de quina quantitat de diners se'ls hi pagarien als "mestres de cases" per treballar en l'església nova. Més endavant en el text parla sobre quina recompensa o pagament se'ls hi donarà als pobres per treballar a l'església nova, que sembla ser una mica de pa.

A la segona (23 de maig de 1688) se'ns parla que els "mestres de cases" no poden treballar en l'església nova per falta de gent que hi va a treballar, i ens explica que havien d'avisar sinó hi podien anar.

En la tercera i última acta (20 de juny de 1688) ens explica que de quina manera se'ls hi pagarà als “mestres de cases”, que s'estipula en dues pagues, en dos dies diferents que després veurem.

L'atorgant del document és el Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga. En canvi, no hi trobem destinatari algun en el document, no hi ha cap referència personal a ningú en concret.

Tampoc tenim cap notari que firmi els documents, només, en l'última acta veien que ens cita dos noms com a testimonis, però res a veure amb cap notari.

El lloc on es fa el document és a La Garriga, no especifica el lloc del Consell, que suposadament era a l'església de Sant Esteve de La Garriga.

En l'apartat dels antropònims tenim molt de suc a treure, ja que, com he comentat anteriorment, els documents que he triat barregen text escrit amb un llistat de noms que formen el jurat i el Consell.

Formen part del Jurat els honorables senyors següents:

- Jaume Blancafort del Molí (jurat en cap).
- Francesc Salamo (jurat mitjà).
- Antoni Corts i Pelliser (jurat petit).
- Isidro Nualart i Tarrés (jurat vell).
- Francesc Torra de Plasa (jurat vell).
- Joan Traues i Fauria (jurat vell).

Formen part del Consell els següents homes:

- Gregori Torras.
- Gaspar Ros.
- Joan Pla.
- Esteve Guilla.
- Jaume Garriga.
- Antoni Antoja.
- Francesc Ribas.
- Jaume Poi de Plasa.
- Francesc Torra de la Riba.
- Jaume Uliveres.
- Joan Pau Torro.
- Jaume Miquel i Nualart.
- Antich Planell.

A part de tot aquest llistat d'homes, també cita a Bernat Nualart i a Miquel Galle abans dels senyors que formen el Jurat, però sense un títol en concret, només com a honorables.

Uns altres dos noms que també veiem escrits al final de la tercera acta seleccionada, són els d'Esteve Subirà i Onofre Nualart, amb el paper de testimonis de l'acta, però sense cap títol rellevant, només senyalats com a treballadors.

En referència als topònims, no en tenim tants com antropònims. Només tenim citat el nom de Sant Esteve de La Garriga, el qual es refereix a l'església del poble, del centre del poble, ja que n'hi ha una altra a les afores, que és l'església de la Doma, del segle XII. Un altre antropònim relacionat amb La Garriga, és el que ens diu que forma part del bisbat de Barcelona.

La llengua del document és el català, encara que hi ha algunes paraules aïllades en llatí com "convocatio" i "congregatio".

El suport del document és el paper, encara que les cobertes del llibre són fetes amb pergamí.

El número de fulls que formen el treball són 3 pàgines, corresponents a les tres actes seleccionades, però el llibre en total està format per 164 folis.

Les mides dels folis del document són les següents: 291 x 205 mm.

Regesta de les actes. De l'acta del 10 de maig de 1688: El Consell ordinari de Sant Esteve ordena els diners que s'han de pagar als mestres de cases i el que li pertoca als pobres per treballar a l'església nova.

De l'acta del 23 de maig de 1688: El Consell fa palès els problemes que hi ha en les obres de l'església nova per falta de gent que hi va a treballar.

De l'acta del 20 de juny de 1688: El Consell ordinari proposa les formes de pagament dels mestres de cases i les dues dates en què seran efectuats els dits pagaments.

Observacions: l'estat de conservació del document era bastant bo, ja que les dues parts (la del principi del llibre i la part del final) estaven una mica més deteriorades, per culpa de les diferents humitats que havien afectat als diferents folis. La part central del llibre (de la qual vaig extreure les tres actes que formen el treball) era la que millor es conservava, ja que la lletra era bastant intel·ligible i no hi havia present cap tipus de taca d'humitat que afectés a la lectura del document, és per això que vaig extreure les tres actes d'aquesta

part central del document. Cal dir, però, que fullejant aquesta part central hi havia certes pàgines on la tinta havia perdut color i costava molt d'entendre el que hi havia escrit.

El contingut del *Llibre medià del comú lloch de La Garriga* era bastant variat, ja que els anys que abarçava dóna per bastants temes dins el terme de La Garriga. A part del Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga, també hi havia diferents compra-ventes de terrenys, arrendaments, contractacions, diferents ordenances, alguns comptes del municipi, etc.

Una cosa que em va cridar l'atenció i em va fer gràcia veure-ho va ser veure escrit el cognom Nualart en el document, ja que aquesta família encara segueix vigent i és molt coneguda al poble, ja que són una gent amb un patrimoni podríem dir que elevat. El mateix podem dir del cognom Blancafort, molt conegut també a La Garriga i com a mostra d'ell tenim el Gran Hotel Balneari Blancafort (4 estrelles), molt conegut al llarg de la Península Ibèrica i a nivell internacional.

El cognom Poi també és conegut, ja que hi ha una zona residencial a La Garriga, una zona podríem dir d'alt standing, amb grans cases, que porta el nom de Can Poi del Bosch.

Em va sorprendre que la lletra fos tan intel·ligible en tot el llibre, només hi havia problemes per culpa de l'estat de conservació en algunes parts, però la lletra era bastant clara.

També em va encuriosir veure com totes les actes començaven amb la mateixa frase (totes les actes referides al Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga), és com si tinguessin una plantilla estàndard que s'aplicava en cada introducció de cada acta.

M'ha semblat curiós que el cognom Pelliçer de l'Antoni Corts i Pelliçer, en l'acta del 23 de maig s'escrigui "Pelliser" i en l'acta del 20 de juny s'escrigui "Pelliçer". He trobat interessant que a cada nom de la llista li correspongués el càrrec que tenia dins l'organisme, ja que així es pot saber la importància que tenia.

Transcripció:

Dia 10 de maitg 1688

Convocat i congregat lo Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga bisbat de Barcelona en la Casa del terme en la qual convocat i congregat han assistit les persones següents

(?) Los honorables senyors Jurats

Jaume Blancafort del molí Jurat en Cap

Francesc Salamo Jurat mitjà

Homens de Consell

Jurats vells

Francesc Torra de Plasa

Joan Traves i Fauria

Francesc Torra de la Riba

Gregori Torras

Gaspar Ros

Joan Pla

Esteve Guilla

Jaume Garriga

Antoni antoja

Francesc Ribas

Jaume Poi de plasa

Tots homens de Consell fonch proposat per los honorables senyors Jurats de quins diners se pagarien los mestres de casas per treballar a la iglesia nova i (?) es resolt en lo dit Consell ques cobrin lo senyor Clavari cada semmana lo sisè de la carniceria i que de aqui se paguen los dits mestres de cases i si acàs lo dit sisè no basta ques pregan diners de alli de hont sie mes convenient a coneguda dels senyors Jurats també han proposat los senyors Jurats amb quina forma se podien tornar les professions i sea resolt que anas un home en companyia del senyor rector a, Barcelona a, demanar llicència al senyor Bisbe proposen los senyors Jurats si se pastava blat per donar algun poch de pa als pobres quant aniran a, treballar a la iglesia nova i sea resolt ques done algun poch de pa als dits pobres lo que los senyors Jurats conexeran agen menester.

Dia 23 de maitg 1688

Convocat i conegrat lo Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga Bisbat de Barcelona en la Casa de dit terme en lo qual convocat i conegrat han assistit les personas següents

(?) Lo honorable Bernat Nualart i Miquel Galle

(?) Los honorables senyors Jurats

Jaume Blancafort del molí Jurat en Cap

Francesc Salamo Jurat segon

Antoni Corts i Pelliser

De Consell

Francesc Torra de Plasa Jurat Vell

Francesc Torra de la Riba

Jaume Garriga

Jaume Uliveres

Joan Pau Torro

Antoni antoja

Jaume Miquel i Nualart

Esteve Guilla

Gregori Torras

Joan Pla

Jaume Poi de Plasa

Francesc Ribas

Proposan los senyors Jurats al honorable Consell si volen pasar havant la obra de la iglesia perque los mestres no poden treballar per falta de no anar la gent a, treballar a, dita obra sea resolt que vagen qui li toca si no poden anar un dia que vagen un altre i que avisen amb temps sino poden anar.

Dia 20 juny 1688

Convocat i conegrat lo Consell ordinari de la parròquia de Sant Esteve de La Garriga bisbat de Barcelona en la Casa de dit terme en la qual convocat i conegrat han assistit les persones següents

(?) Lo honorable Bernat Nualart i Miquel Galle

(?) Los honorables senyors Jurats

Jaume Blancafort del molí Jurat en Cap

Francesc Salamo Jurat segon
Antoni Corts i Pelliçer Jurat patit

Jurats Vells

Isidro Nualart i Tarrés

Francesc Torra de Plasa

Joan Traves i Fauria

de Consell

Jaume Uliveres

Jaume Garriga

Antich Planell

Joan Pau Turro

Esteve Guilla

Antoni antoja

Jaume Miquel i Nualart

Jaume Poi de Plasa

Tots homens de Consell fonch proposat per los honorables senyors Jurats si se arrendara lo trentè del blat i amb la forma i amb les pagas que de arrendara i si se entregara per los mestres de casas per treballar a la iglesia nova i lo preu se trobara de dit arrendament que sie amb dos pagas ço es la primera part per Sant Miquel de setembre pròxim vinent i las dos parts que quedaran per lo die o festa de Nadal també pròxim vinent (F) i consigna prevalen los vots ques fasa amb la forma sobredita (Y) i los dit vots han consignat lo preu de dit arrendament per treballar a la obra de la iglesia i de tot lo sobredit me requerexen que sen lleve acte amb decret del honorable senyor batlle.

Testimonis Esteve Subira i també

Onofre Nualart tots treballadors

Comentari paleogràfic:

La lletra del document que he escollit pertany a la humanística, existent des de finals del segle XIV. És una escriptura clara i elegant, amb poca decoració, molta linealitat i mesura. En aquest document ens trobem una escriptura humanística amb un ductus molt precipitat, és una humanística gairebé cursiva, amb un traç molt ràpid i escrit molt ràpidament amb moltes abreviatures. Aquesta rapidesa ens la mostra sobretot el traç i el ductus, més cursiu que

cal·ligràfic, i també les diferents abreviatures que ens hi trobem i alguna paraula tatxada com, per exemple, en la tercera acta, on trobem la paraula “primera” sobre una altra paraula tatxada. Això ens diu que la rapidesa era important alhora d’escriure el document i també alhora de llegir-lo. També podem extreure que la presència en aquests tipus de documents tenien menys importància que en alguns d’altres, lo realment important era el contingut, per això també hi ha una manca gran de qualsevol tipus de decoració.

Podríem dir també que l’escriptura és una mica dextrogira, ja que tendeix a inclinar-se cap a la dreta.

Les lletres *ÿ*, *s*, *j* tenen un allargament pronunciat a la cua.

En algunes *h*, *b*, *g*, *l*, *d*, *c* tenen una corba pronunciada.

Vocabulari:

Maitg: equival al cinquè més del nostre calendari actual, maig, escrit amb una *t* abans de la *g*, cosa que actualment no fem.

Consell: reunió de persones per a aconsellar a algú o per a discutir i resoldre el que s’ha de fer (especialment en assumptes d’interès públic).

Etimològicament ve del llatí *consilium*, mat. sign. La forma *concell*, amb *c* en lloc de *s*, prové de la influència del llatí *concilium*, “reunió, concili”. Realment trobem usada en català antic la forma *concell*, presa evidentment de *concilium*, amb el significat de “concili.

Jurats: cadascun dels membres de les antigues universitats o consells municipals. Era el conjunt de ciutadans designats legalment per a determinar i declarar el fet en els processos penals, sense tocar les qüestions de dret. El *Jurat en cap* era el qui tenia més autoritat dins un consell municipal.

Etimològicament prové del llatí *iuratu*, mat. sign.

Homens: equival a la paraula *homes* actual.

Fonch: equivaldria a la paraula actual *fou*, que es pot traduir també per *va ser*.

Clavari: és la persona que té al seu càrrec les claus d’un lloc de confiança, especialment d’una corporació. A Mallorca i al País Valencià es dona el nom de *clavari* al president d’una obreria o junta encarregada de regir una confraria i d’organitzar la festa del sant patró. També es diu *clavari* el soci encarregat de l’administració de l’almàssera del comú (Vall de Gallinera). Etimològicament ve del llatí *clavariu*, mat. sign.

Semmana: equival a la paraula actual *setmana*, que és el període de set dies naturals. Actualment hem canviat la primera *m* de *semmana* per una *t*.

Sise: correspondria a la paraula *sisè*, que és una de les sis parts iguals en què es divideix una cosa. Etimològicament deriva de *sis* amb el sufix *-è* (l·latí *-enum*) aplicat a la formació de numerals ordinals.

Acàs: és un adverbi (forma aglutinada de *a cas*) que significa per casualitat. L'ús d'aquest adverbi està reduït a reforçar locucions dubitatives, precedit sempre de la conjunció *si* (com podem veure en l'acta del 10 de maig 1688).

Hont: és un adverbi de lloc que correspon a la paraula *on*. Indicava el lloc de procedència o la cosa que origina un fet. Indica la situació o la direcció del moviment (sense preposició o amb la preposició). Precedit de la preposició *de* o *per*, equivalia al relatiu *què*. Precedit de la preposició *de* (com és el cas del document) indica el lloc d'on procedeix el moviment. Etimològicament ve del llatí *unde*. En el llatí vulgar i tardà anà prenent els usos i accepcions que he descrit anteriorment, com es veu per l'evolució d'usos que apareix en les altres llengües romàniques.

Sie: equivaldria a la forma antiga de la paraula *sigui*.

Ab: és una preposició que correspon a l'actual *amb*. Etimològicament ve del llatí *apud*. Podem considerar segura aquesta explicació de les formes procedents d'*apud*: la més normal fonèticament i més antiga en català és *ab*; aquesta partícula, en usar-se davant consonant nasal (*ab mi*, *ab nosaltres*, etc), sonava *am* per assimilació a la nasal; aquesta forma *am* es va estendre a la posició de la partícula davant de tota mena de consonants, mentre la forma *ab* es conservava davant vocal; de l'ús de les dues formes, *amb* i *ab*, degué resultar una vacil·lació que es traduí en una forma mixta *amb* davant vocal.

Sea: equivaldria a una variació antiga de la paraula *sigui*.

Anas: correspondria a al verb anar, i a la forma *anés*.

Poch: correspon a la paraula *poc* (adv.) que significa una mica, en certa quantitat o intensitat.

Agen: podríem traduir-ho en el context de la frase com a *trobin* o *sigui*.

Menester: que és necessari. Etimològicament ve del llatí *ministerium*, mat. sign. Probablement contret en la forma *misteriu* ja en llatí vulgar. El català conserva la forma plena *menester* i la contracta *mester*.

Havant: podríem traduir-la per endavant dins el context de la frase.

Arrendar: donar una cosa per cert temps a algú perquè li faci donar fruit o benefici a canvi d'una renda contractada. Etimològicament: format damunt *renda*.

Trentè: que és una de les trenta parts iguals en què es divideix una cosa. Conté trenta unitats d'una classe determinada (de mesura, de parts components, etc.). etimològicament deriva de *trenta* amb el sufix numeral –è pres per analogia.

Ço: anteriorment escrit també *so*, *co* i *zo*. És un pronom que apareix usat en català antic. *Ço és* o *ço és a saber* és una fórmula usada per a introduir una locució o frase explicativa o aclaridora del que s'ha dit abans. Etimològicament ve del llatí *ecce hoc*, "això".

Prevalen: del verb prevaler que vol dir tenir més força, ésser superior, superar, vèncer. Etimològicament ve del llatí *praevalere*, mat. sign.

Fasa: podem traduir-ho com *fessin*.

Lleve: podem traduir-ho per *llevi*.

Balle: (batlle). Oficial encarregat d'administrar justícia a una vila o ciutat en nom del rei o del senyor feudal. Etimològicament ve del llatí *bajulu*, "bastaix", que en el llatí medieval passà del significat de "carregat materialment" al de "carregat d'una funció delegada d'un superior".

-ALCOVER, Antoni Maria. *Diccionari català-valencià-balear*. Gràfiques Instar, Barcelona, 1968-69. 10 vol.

Lletres més significatives:

La lletra que correspondria a la *i* llatina és molt particular perquè dibuixa una *y* grega amb dos puntets:

Les lletres *u* i *v* són molt semblants com podem veure en les següents paraules:

v: *Conuocat* u: *Seguents*

La lletra / és diferent si està al principi de paraula, enmig o al final:

Lo Mohi del

Bna

Tenim la abreviatura de Barcelona:

La lletra *t* també és molt particular, la podríem confondre amb una *p*.

Ceyme

La següent abreviatura que no he sabut desxifrar (possible excelentíssimo?):

Pmo

Jrs

L'abreviatura de senyors, referent als senyors jurats:

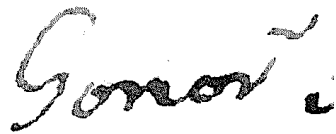
L'abreviatura de Jaume:

Jaue

L'abreviatura de Francesc:

fran

L'abreviatura d'honorables (acta del 10 de maig 1688):

Un possible nexa que no he desxifrat (possible u?) (acta del 10 de maig 1688):

L'abreviatura de Sant:

L'abreviatura següent que no he sabut entendre (possible Jurat major?):

L'abreviatura de parròquia (acta del 20 de juny 1688):

L'abreviatura de pròxim (acta del 20 de juny 1688):

Símbols:

Comentari diplomàtic:

- a) Preàmbul: les tres actes que he pogut seguir tenen el mateix començament, són frases protocol·làries per iniciar un text, en aquest cas una acta: “ Convocat i congregat lo Consell ordinari de Sant Esteve de La Garriga bisbat de Barcelona en la Casa del terme en la qual convocat i congregat han assistit les persones següents”

Invocació: després de la llista de noms de l'acta del 10 de maig 1688 hi trobem una creu dibuixada.

Al costat de la data de la tercera acta (Dia 20 juny 1688) trobem una remissió que s'acostuma a emprar en les addicions de mots oblidats en la redacció d'un text. La remissió és la següent:

- b) Dispositiu: en l'acta del 10 de maig 1688 el Consell determina quants diners se'ls hi pagarien als constructors o “mestres de cases” i també parla sobre la quantitat de pa que se'ls hi donarà als pobres.

En l'acta del 23 de maig 1688 es fa palès els problemes que hi ha en les obres de l'església nova per falta de gent.

En l'acta del 20 de juny 1688 es tracta les dues pagues que se li donaran als “mestres de cases” per les obres a la església nova.

- c) Protocol final: no trobem cap protocol final en cap de les tres actes, quan acaben amb l'explicació i l'exposició s'acaba el text, sense cap firma de cap notari ni cap final protocol·lari. És possible que al final del *Llibre medià del comú lloch de La Garriga* hi hagués la firma d'algun notari, però l'estat de

conservació en aquesta part, com ja he comentat anteriorment, no era gaire bona.

Només trobem un petit apunt final en la tercera acta on ens trobem això: “ Testimonis Esteve Subira també Onofre Nualart tots treballadors”. Només tenim la constància que aquests dos personatges actuen com a testimonis de l’acta. El lloc de l’acta no està especificat però la data sí: Dia 10 de maig 1688, Dia 23 de maig 1688 i Dia 20 de juny 1688.